

KDO SE IZOBRAŽUJE ZA PARTNERSKE ODNOSE?

Nataša Rijavec
Klobučar

Analiza značilnosti udeležencev in vsebin Šole za zakon

POVZETEK

V prispevku avtorica analizira značilnosti udeležencev izobraževanja za partnerske odnose, ki obiskujejo Šolo za zakon. Podatke interpretira v skladu s sistemsko relacijsko teorijo, ki človeka ne obravnava posamično, marveč z vidika odnosov, ki jih dejavno oblikuje z drugimi. Rezultati raziskave kažejo, da so moški bolj zadovoljni s partnerskim odnosom kot ženske. Oboji pričakujejo, da bo izobraževanje pomagalo izboljšati njihove partnerske odnose, ne pa tudi komunikacije z otroki. Svoje odnose večinoma doživljajo kot konfliktni. O tem priča tudi dejstvo, da jih najbolj privlačijo teme, ki pojasnjujejo genezo konfliktov in obravnavajo načine reševanja.

Ključne besede: družina, partnerstvo, izobraževanje za partnerske odnose, zadovoljstvo, pričakovanja, družinska andragogika

Človek je srečen ali nesrečen, odvisno predvsem od skladnosti, ki jo doseže v odnosih z drugimi ljudmi. Da so intimni odnosi področje, kjer se človek potrdi, uresniči ali, ravno nasprotno, pogubi, pa kažejo tudi izsledki raziskav, v katerih se je večina vprašanih izrekla, da so družinsko življenje in partnerski odnosi med najpomembnejšimi področji njihovega življenja.

Kljub pričakovanjem, ki jih gojimo do odnosov, se ljubečih odnosov redko učimo v organiziranih izobraževalnih oblikah. Najpogosteje se jih učimo s posnemanjem. Že v otroštvu, ko opazujemo nam pomembne odrasle, s katerimi se istovetimo, se ob njih lahko naučimo takšnih in drugačnih partner-

skih odnosov. Še več, tudi partnerje si poiščemo glede na model "ljubečih" odnosov, ki smo ga doživeli. Tako lahko dekle, katerega oče je bil grob in nasilen, pa četudi se zdi na videz čisto nerazumno, išče podobne odnose s partnerjem, kajti to je nenazadnje edina "pristna" oblika ljubečih odnosov, ki jo pozna. Drugačnih partnerskih odnosov se dekle lahko nauči le, če nanjo v življenju vplivajo drugi pomembni (odrasli), s pomočjo katerih se socializira za takšne odnose. To so lahko prijatelji, sorodniki, sosede, vrstniki, književni ali filmski junaki, njihov partner, skratka socializacijski vzori, ki jih posnema.

Odnosov se najpogosteje učimo s posnemanjem.

Ljubečih odnosov so sposobni tisti, ki so sposobni izražati čustva. Tisti, ki so dovolj pogumni, da jih izrazijo, zato, ker se ne bojijo, da bodo ranjeni. Alice Miller, psihoanalitičarka in avtorica več del, v predgovoru k svoji knjigi *Breaking Down the Wall of Silence* (1997, str. XII–XV) pravi, da se je čustev in ljubečih odnosov učila šele ob hčerki z Downovim sindromom. Le ob njeni spontanosti, iskrenosti, ob njeni občutljivosti za neresnico in neiskrenost je postala radovedna, kako se je odvijalo njeno lastno otroštvo. Bila je pripravljena, da se sooči s svojimi resničnimi čustvi zgolj zahvaljujoč se obstoju svoje hčere. Le v tem odnosu se Alice Miller ni več bala, da bo prizadeta. Ob hčerki se je lotila študija psihoanalize. Ob hčerki se je čustev tudi učila. Čustev in ljubečih odnosov se namreč učimo predvsem v otroštvu, lahko pa tudi z veliko težavami kasneje.

Ljubečih odnosov se je nadalje moč učiti s pomočjo psihoanalize, v kateri analizirani lahko doseže osebno rast in s tem tudi boljše medsebojne in partnerske odnose. Razen terapije lahko k boljšim odnosom med partnerjema pripomorejo tudi različni izobraževalni programi. Šola za zakon je zgolj eden med njimi.

Ena izmed možnosti, ki se ponujajo, da izboljšamo odnose bližine, je tudi izobraževanje za partnerske odnose. V Sloveniji je

na voljo bolj malo tovrstnih programov. Večinoma so omejeni na različne skupine za pripravo na zakon, skupine za zakonce v krizi in različne oblike samopomoči, namenjene posebnim ciljnim skupinam. Daljše izobraževanje za družinske odnose se najpogosteje odvija pod okriljem cerkvenih institucij, krajše programe pa pripravljajo tudi druge izobraževalne ustanove.

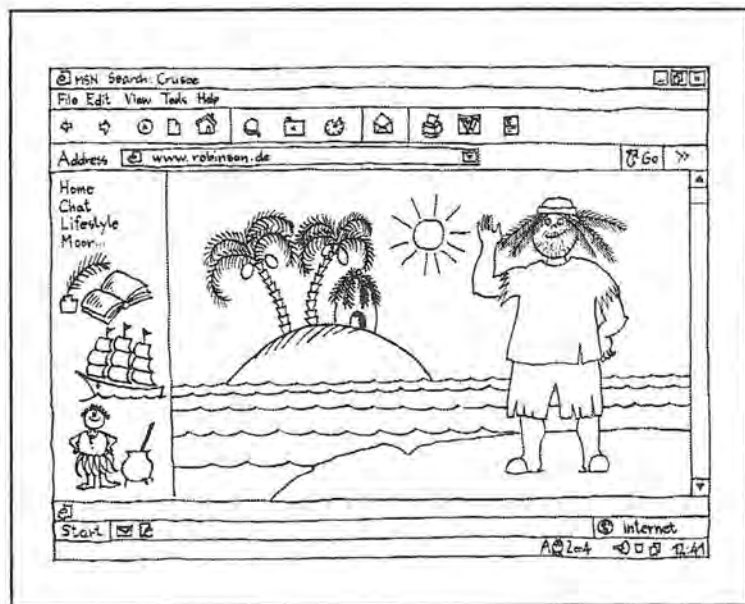
SKUPINA ZA ZAKON V OKVIRU FRANČIŠKANSKEGA DRUŽINSKEGA INŠTITUTA

Analizirali smo skupino partnerjev v okviru Frančiškanskega družinskega inštituta. Naš namen je bil ugotoviti njihove skupne značilnosti, pričakovanja in želje ter stopnjo zadovoljstva, ki ga doživljajo v partnerskih odnosih bližine.

Vsebinska in organizacijska izhodišča delovanja te skupine temeljijo na sistemsko relacijski teoriji, ki posameznika vidi vpetega v sistem odnosov, v katerem je tudi sam dejaven. Sistemsko relacijska teorija izhaja iz predpostavke, da ponavljajoči se vzorci vedenja, mišljenja in čustvovanja temeljijo na občutku domačnosti, povezanosti, kontinuitete (Gostečnik, 2002, Mitchell, 1988). Izobraževanje pa temelji na teoretični domnevi, da je partnerski odnos nosilec družine in sprememb, ki se zgodijo med partnerjema. Partnerski odnos posledično vpliva tudi na otroke.

Delo v skupini je usmerjeno v spoznavanje samega sebe, svojih čutenj, svoje preteklosti in svoje vloge v odnosu. Sprememba, ki jo dosežemo pri sebi, spodbudi tudi spreminjanje drugega, čustveno varen odnos med partnerjema pa omogoča optimalen razvoj otrok.

Cilj izobraževanja je, da partnerja spoznata, kakšno vedenje sprožata eden pri drugem. V svojem odnosu naj bi eden pri drugem



prebudila čustva, pa tudi mladostne bolečine in razočaranja (Gostečnik, 1998). Izobraževanje tako lahko pomaga pri razvijanju in spodbujanju zavesti, ki jo ima človek o sebi in o drugem, o tem, zakaj sta izbrala drug drugega, pri vživljanju v čutenje partnerja in pri spreminjanju vedenja.

Poleg splošnih značilnosti, kot so npr. starost, izobrazbena struktura, bivanje v gospodinjstvu, leta skupnega življenja, pogostnost obiskovanja skupine in pričakovanja, nas je zanimala tudi ocena zadovoljstva v partnerskem odnosu in razlike pri ocenjevanju zadovoljstva glede na spol. Preverili smo tudi, katere so tiste teme, ki si jih partnerji želijo obravnavati v skupini, in kakšna so pričakovanja glede na spremembe, ki naj bi jih prineslo izobraževanje.

STRUKTURA UDELEŽENCEV

Udeleženci, ki so sodelovali v raziskavi, so poročeni pari ali partnerji, ki živijo v zunajzakonski skupnosti, z otroki ali brez. Razdelili smo 160 vprašalnikov. 103 (64 %) udeleženci so nam vrnilo vprašalnike, od tega 50 (48,54 %) moških in 53 (51,45 %) žensk.

Največ udeležencev je bilo starih med 41 in 50 let (31,31 %). Mlajših od 20 let v skupini ni bilo. Predvidevamo, da so razlogi za to tudi v tem, da se zelo mladi, ki stopajo v odnose, ne srečujejo s težavami kot starejši, pogosteje menjajo partnerje kot starejši, če pa se oblikuje odnos, ki prerase začetniško zaljubljenost, potem mladi, ki iščejo nasvete in nova znanja, obiskujejo drugačne skupine.

Prevladujejo tisti, ki živijo v zakonski ali zunajzakonski skupnosti 20 do 30 let (31,31 %), najmanj pa jih živi skupaj od 40 do 50 let (2,2 %), kar je povezano s starostjo udeležencev.

Niso nas presenetili podatki, ki izkazujejo izobrazbeno strukturo udeležencev. V vzorcu je namreč bilo najmanj udeležencev (2,02 %)

s končano osnovno, največ (54,54, %) udeležencev s končano višjo, visoko ali univerzitetno stopnjo izobrazbe. Če dobljene podatke primerjamo z izobrazbeno strukturo prebivalcev ob popisu leta 2002 (SURŠ), ki kažejo, da je bilo v Sloveniji 33 odstotkov prebivalstva z največ osnovno šolo, 54,1 odstotka prebivalstva s končano srednjo ali poklicno izobrazbo in 12,9 odstotka prebivalstva z najmanj višjo ali visoko šolo, potem vidimo, da se za izobraževanje odločajo praviloma bolj izobražene osebe.

Tudi pri izobraževanju za družinsko življenje se tako srečujemo s težavami, kako pridobiti in motivirati tiste z najnižjo stopnjo izobrazbe in tiste, ki so pomoči najbolj potrebni. Ena izmed rešitev je lahko v sistemski ureditvi izobraževanja za življenje v družini, ki bi ga uvedli kot obvezno pred sklenitvijo zakonske zveze. Tu pa se seveda pojavljajo dvomi, ki zajemajo načelo prostovoljnosti v izobraževanju, saj bi ga obvezno izobraževanje rušilo. Po drugi strani pa bi bile potrebne dodatne longitudinalne študije vplivov izobraževanja za partnerstvo in družinske odnose na spremembe in zadovoljstvo v intimnih odnosih, zato da bi znali oblikovati takšno izobraževalno ponudbo, ki bi imela učinke na zadovoljstvo v intimnih odnosih.

Odgovor na vprašanje, koliko let obiskujejo skupino, kaže, da jih večina (55 %) skupino obiskuje prvo leto, 28 odstotkov drugo leto, 11 odstotkov tretje leto, četrto pa 6 odstotkov udeležencev. Zakaj obiskujejo skupino drugo, tretje in tudi četrto leto, nismo spraševali. Sklepamo lahko, da so vzroki v zadovoljstvu, ki ga doživljajo pri obiskovanju izobraževanja.

Odnosov se lahko učimo tudi v organiziranih oblikah izobraževanja.

Izobraževanja za partnerske odnose se udeležujejo bolj izobraženi.

Ali je mogoče sistemsko urediti izobraževanje za partnerske odnose?

Glede na to, da je obiskovanje skupine neobvezno, nas je zanimalo, kako pogosto prihajajo v skupino. Najpogostejši odgovor je bil, da skupino redno obiskujejo. Ker pa se

skupini lahko pridružijo partnerji kadarkoli med letom, nas podatek, da je bilo v skupini 4 odstotke vprašanih prvič, ni presenetil.

Partnerji stopajo v odnos z različnimi pričakovanji, vendar jih nismo spraševali o pričakovanjih, ki jih gojijo

eden do drugega, ampak nas je zanimalo, kakšna so njihova pričakovanja do obiskovanja tega izobraževanja.

Večina jih je bila mnenja, da bo obiskovanje skupine pripomoglo k spremembi njihovega odnosa, le nekateri pa so bili mnenja, da obiskovanje skupine ne bo imelo vplivov na spremembe v intimnem odnosu.

Odgovori na vprašanje, kakšna so vaša pričakovanja do obiskovanja skupine, nakazujejo močno usmeritev k odnosu. Večina vprašanih pričakuje, da bo obiskovanje skupine prineslo odnosu nekaj novega, manj

jih je menilo, da se bodo spremenili sami, zelo malo pa jih pričakuje, da se bo spremenil partner ali da ne bodo slišali nič novega.

Rezultati tako kažejo, da večina pričakuje novosti v odnosu, manjši delež pa spremembe pri sebi. Predvidevamo, da so se udeleženci odločali za tisti odgovor, ki se nanaša na odnos, ne pa na posameznika v odnosu tudi zato, ker je v izobraževanju vedno poudarjen odnos in ne samo posameznik kot tak.

Tisti, ki pričakujejo, da jim bo obiskovanje skupine pripomoglo k spremembam v odnosu, so podrobneje opredelili področja, za katera pričakujejo, da se bodo po izobraževanju spremenila, dopolnila, izpilila. Polo-

Večina pričakuje od obiskovanja skupine učinke, ki se bodo pokazali v spremembi odnosa. Že dolgo vemo, da izhaja motivacija za izobraževanje iz človekovih lastnih potreb. V primeru izobraževanja za partnerske odnose lahko govorimo o notranjih potrebah.

vica vprašanih pričakuje, da bodo v skupini spoznali, zakaj so odnosi tako težki, četrtina jih pričakuje, da po končanem izobraževanju ne bodo več krivili partnerja za svoja čustva. Manjši delež jih pričakuje, da se bodo naučili izražati čustva in da se po končanem obiskovanju skupine ne bodo več obremenjevali s starši. Zelo malo jih pričakuje, da se bodo izboljšali tudi njihovi odnosi z otroki.

Rezultati, ki kažejo, da se večina pričakovanj nanaša na spoznanja o tem, zakaj so odnosi tako težki, je lahko posledica neznanja oz. nepoznavanja tudi teoretičnih konceptov o medosebnih odnosih. Načrtno se nikjer ne učimo prepoznavanja in izražanja čustev, zato so mogoče te teme vedno bolj aktualne.

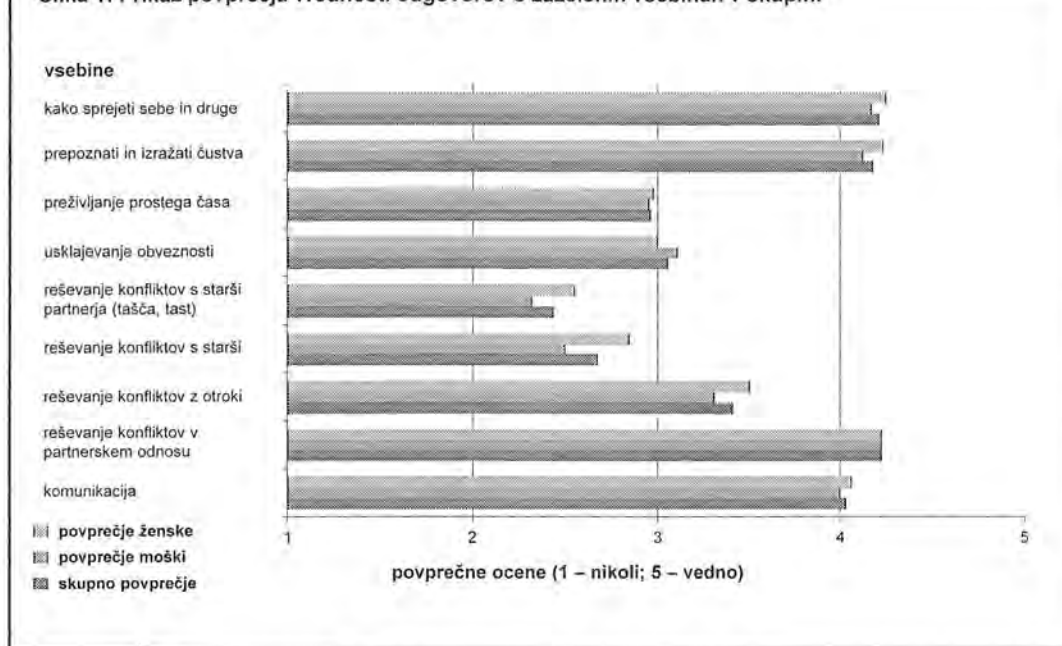
Po drugi strani lahko rezultate razložimo tudi s tem, da so vprašani izbrali tiste odgovore, pri katerih ni vključena njihova sprememba oz. ni zaznati toliko njihove aktivnosti, ampak bolj spoznanje, zakaj so odnosi tako težki. Mogoče jim je v zakonu res tako težko in želijo spoznati, zakaj je tako. Morda so bila njihova pričakovanja do odnosov drugačna ali pa je bilo podanih možnih odgovorov premalo in so se zato težko odločali.

VSEBINE, KI BI JIH ŽELELI OBRAVNAVATI V SKUPINI

Največ partnerjev, zajetih v raziskavi, je navedlo naslednje teme, ki bi jih želeli obravnavati v skupini: reševanje konfliktov v partnerskem odnosu, kako sprejeti sebe in druge, kako prepoznati in izražati čustva, ko-

Večina se sprašuje, zakaj so odnosi tako "težki".

Slika 1: Prikaz povprečja vrednosti odgovorov o zaželenih vsebinah v skupini



munikacija in reševanje konfliktov z otroki.

Omenjeni rezultati lahko kažejo na tista področja pri posameznem paru, kjer prihajajo v ospredje potrebe po novem znanju in spretnostih. Navedene vsebine so lahko izobraževalcu v pomoč, da zna identificirati, kar je potrebno in zaželeno za pomoč pri razvijanju odnosa (Arcus, 1993). Pri tem je pomembna tudi povezanost z drugimi strokovnjaki, dobro poznavanje teoretičnih konceptov, stalno strokovno izpopolnjevanje in "človečnost". Izobraževalec vpliva na izobraževance s svojo naravnostjo in osebnostjo (Krajnc, 1982).

Zanimiva je povezanost med temami, ki bi jih želeli obravnavati na skupini.

Povezanost med temo komunikacija in temo reševanje konfliktov v partnerskem odnosu je 0,47. Zmerna pozitivna povezanost nakazuje, da so tisti, ki so si želeli več tem o komunikaciji, želeli tudi več tem s področja reševanja konfliktov v partnerskem odnosu.

Ujemanje med temo reševanje konfliktov v

partnerskem odnosu in temo reševanje konfliktov z otroki je 0,39. Zmerna pozitivna povezanost kaže, da si tisti, ki si želijo, da bi pogostejše obravnavali teme s področja reševanja konfliktov v partnerskem odnosu, želijo tudi več tem s področja reševanja konfliktov z otroki.

Povezanost med temo reševanje konfliktov s starši in temo reševanje konfliktov s starši partnerja je 0,72. Močna pozitivna povezanost kaže, da si partnerji, ki želijo poslušati več s področja reševanja konfliktov s starši, obenem želijo tudi več tem s področja reševanja konfliktov s partnerjevimi starši.

Iz povezanosti med željo po večjem obravnavanju teme o reševanju konfliktov s starši in obravnavanju teme o reševanju konfliktov s partnerjevimi starši bi lahko sklepali, da imajo tisti, ki imajo konflikte s svojimi starši, tudi konflikte s partnerjevimi starši. Predvidevamo, da to lahko kaže na prenos vrste odnosov iz odnosov s starši tudi na ostale, oziroma iz odnosov med partnerjema

Če meje med partnerskim podsistemom in otroškim podsistemom niso dovolj jasne, se konflikti med partnerjema lahko selijo k otrokom in izražajo v obeh podsistemih (Požarnik, 1979). Starša bosta v svoje konfliktne situacije potegnili tudi otroka in nastajali bodo lahko "trikotniki", kjer bo otrok postal kanal za razreševanje napetosti med partnerjema. Ko pa meja do zunanjega sveta, v naši raziskavi do staršev obeh, ni postavljena, se lahko konflikti med partnerjema projicirajo v odnose s starši; lahko pa tudi starši s svojim odnosom posegajo v varnost in funkcionalnost partnerskega odnosa, ko se partnerja v svojem podsistemu ne počutita dovolj varna in ostajata nediferencirana od izvirnega družinskega sistema.

na odnose do otrok. Gre za medgeneracijski prenos čutenja, vedenja, mišljenja, ki ni predelano in se nezavedno seli v ostale odnose (Minuchin, 1974). Z vidika sistemsko relacijskega modela gre za ponavljanje tistih tipov odnosa, ki ohranjajo domačnost in povezanosti ter temeljijo na primarnih doži-

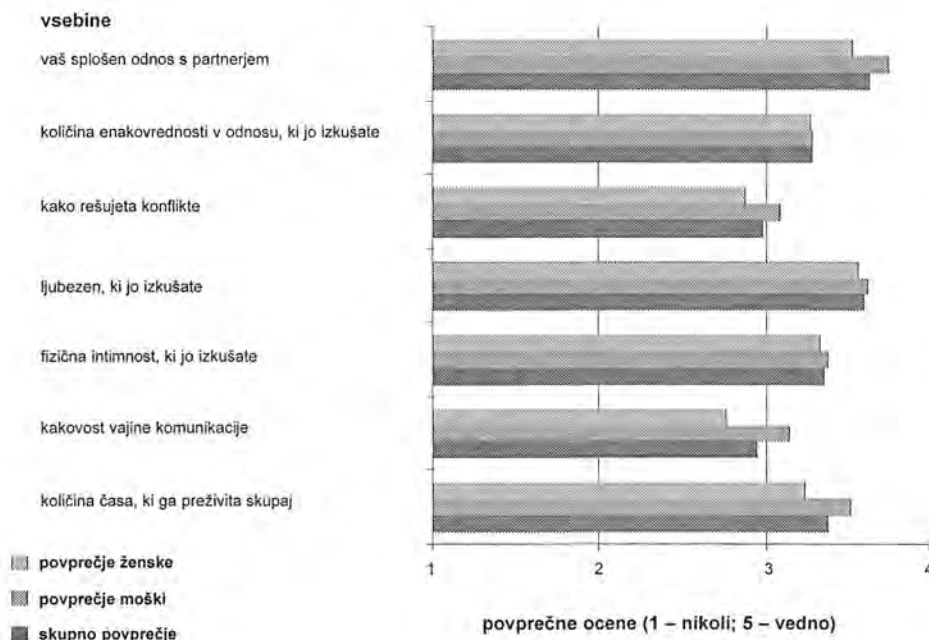
vetjih s pomembnimi drugimi (Gostečnik, 2002).

OCENA STOPNJE ZADOVOLJSTVA V ODNOSU

V raziskavi nas je zanimalo tudi, kako partnerji ocenjujejo zadovoljstvo, ki ga doživljajo v partnerskem odnosu. Vprašanja o zadovoljstvu v partnerskem odnosu so vzeta iz standardiziranega vprašalnika *Relate for Couples*.

Iz slike 2 je razvidno, da je ocena zadovoljstva s splošnim odnosom v povprečju 3,63 (od 5), povprečna vrednost pri moških je 3,74, pri ženskah pa 3,52. Rezultati kažejo, da so moški bolj zadovoljni z odnosom kot ženske, kar se vidi pri vseh postavkah. Smo ženske preveč zahtevne in moški ne potrebujejo toliko kot me? Ali smo ženske tiste, ki damo moškim dovolj, same pa ne

Slika 2: Prikaz ocene zadovoljstva v partnerskem odnosu



dobivamo tistega, kar potrebujemo? Težko je razložiti, kaj se dogaja v ozadju. Ena izmed možnosti je, da ženske lahko izrazijo tisto, kar čutijo, doživljajo, moškim pa je težko prepoznati in priznati, kaj v resnici čutijo. Raziskave kažejo (Bernardes, 1996), da ženske pogosto zamerijo moškim "emotionalni celibat", čustveno hladnost, ki jo ti iz enega ali iz drugega razloga niso zmožni preseči. Ženske pa morda tudi ne znajo t. i. empatijo začutiti in zbuditi bogatega čustvenega sveta moškega.

Možna razlaga je, da ženske tudi bolj doživljajo tisto, kar je narobe v odnosu, mogoče imajo večja pričakovanja do tega, kaj jim bo odnos prinesel, in razočarano ugotavljajo, da se njihova hrepenenja niso izpolnila. Ne smemo zanemariti pomena vzgoje in socializacije, ki ženskam dopušča čustvovati, prepoznavati in izražati čustva. Mogoče prav zaradi tega bolj intenzivno doživljajo odnose in tudi razočaranja, nezadovoljstva. Ne moremo trditi, da so ženske bolj občutljive, ampak je družbeno sprejemljivo, da o tem tudi govorijo in izrazijo, kar čutijo.

Kultura moškim narekuje zaznati čustva, vendar pa so v situacijah, kjer jim je dovoljeno čustveno izražanje, zelo čustveni in čustva tudi izražajo tako kot ženske. Imajo močno željo po naklonjenosti drugi osebi in so pogosto zelo zainteresirani tudi za vzgojo otrok (Firestone, 1999).

SKLEPNA BESEDA

Raziskava se je osredotočila na posnetek stanja skupine za zakon, zanimivo pa bi bilo pregledati, kaj se v času obiskovanja skupine zgodi z zadovoljstvom med partnerjema in kakšne spremembe se pojavijo v odnosu v času, ko partnerja obiskujeta izobraževalni program. Vsekakor ostaja odprto tudi področje, ki se nanaša na ponudbo izobraževalnih



programov. Raziskati bi bilo potrebno, koliko programi, ki so že na voljo v našem prostoru, spodbujajo in spreminjajo globinske vzorce vedenja, čustvovanja, mišljenja, ki vplivajo na zadovoljstvo obeh partnerjev, oz. ali se odnos med partnerjema po kontinuiranem izobraževanju dejansko spremeni. Ali partnerja res bolj sprejemata sama sebe in partnerja ter ali sta bolj zadovoljna? Vprašanje, ki še vedno ostaja, je, kako pristopiti in motivirati tiste, ki so novega znanja in spretnosti najpotrebnejši.

Dispozicije za skupno življenje, ki bi zadovoljevale oba partnerja, se ne nahajajo samo v značilnostih posameznikov, čustveni zrelosti, pripravljenosti na spreminjanje, ampak tudi v znanju in spretnostih, ki jih posedujeta.

Če želimo, da bi partnerja spoznala procese, ki potekajo v odnosu med njima, in bi eden ob drugem čustveno zorela, jima je potrebno v različnih življenjskih obdobjih ponuditi takšno izobraževanje, ki jima bo nudilo dovolj varno okolje, da se bo proces spreminjanja lahko začel in se tudi nadaljeval.

Kako motivirati manj izobražene za znanja, ki jih najbolj potrebujejo?

LITERATURA

- Arcus, M. (ur.) (1993). Handbook of Family Life Education. Foundations of Family Life Education. Vol. 1. California: Sage Publications, Inc.
- Arliss, L. P. (ur.) (1993). Women and Men Communicating. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Belsky, J. (1990). Children and a marriage: V Fincham and T. Bradbury (ur.) The psychology of marriage. New York: Guilford.
- Bernardes, J. (1996). Family Studies: An introduction. London, New York: Routledge.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment. New York: Basic Books.
- Bradshaw, J. (1988). The family. Derfield Beach: Health Communications, Inc.
- Firestone, R., in Catlett, J. (1999). Fear of Intimacy. American Psychological Association: Washington DC.
- Gostečnik, C. (1998). Ne grenite svojih otrok. Ljubljana: Brat Frančišek.
- Gostečnik, C. (2002). Sodobna psihoanaliza. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Krajnc, A. (1979). Metode izobraževanja odraslih. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Krajnc, A. (1982). Motivacija za izobraževanje. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Miller, A. (1997). Breaking Down the Wall of Silence. London: Virago Press.
- Minuchin, S. (1974). Families and Family Therapy. London: Tavistock Publications.
- Mitchell, S. A. (1988). Relational Concepts in Psychoanalysis: an integration. Cambridge: Harvard University Press.
- Požarnik, H. (1979). Zakonski in družinski konflikti in njihovo zdravljenje. Maribor: DDU Univerzum.